

MUJALKERIBE E ČHAVENGORO KINOBIKINIBE MANUŠENCAR

Informativnikano materiali bašo čhavengoro
arakhibe taro kinobikinibe manušencar
baše sikle ko maškarune sikljovne

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - СЕДНО ЗА ПРОСВЕТА И ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTRE E BASHKETE PUNE SHKENCEN - SHEDRO VE ZVEJILLIMET E SHKENCET
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

Programakoro ofisi tar Evropakoro konsili ko Skopje,
Bizniseskoro centari Soravia
Filip Vtori Makedonski 3,
1000 Skopje
tel.: +38923100 333

Website: <http://horizontal-facility-eu.coe.int>

E-mail: horizontal.facility@coe.int

[Facebook@jp.horizontal.facility](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility)

[Twitter@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

Mukli si kotorengi reprodukcija (katar 500 lafija), salde baš komercijanikane resarina, sa džikote ikerela pe e tekstesko integriteti, o ikaldo katar na istemalkerela pe avri katar o konteksti, na dela pe nasahne informacie ja generalnikane na čivela pe o drabarutno ko došalo drom ko vjavahari katar natura, astaribe thaj tekteskoro saikeribe. Sakana si zaruri te vakjerele pe e teksteski haing ko akava čhani, „© Evropako Konsilij, berš ikalibasko“. Sa o javera rodipa phandle e reprodukcijasa/sahni translacija ja katora katar o dokumenti, zaruri si te bičalen pe dži ko Direktori baš komunikacija, Evropakoro Konsilij, novembro 2021(-67075 Strasbourg Cedex ja publishing@coe.int).

© Evropakoro Konsilij novembro 2021. Sa o nijamija si ikerde. E istemalkeribaskere nijamija si ki Evropakiri Unija telo ulavde šartija.

Akava inkali si kerdo finansijakere arkasa katar Evropakiri Unija thaj Evropako Konsilij. O stavija vakjerde akate ki nisavi čipota našti te oven sikavibe katar oficijalnikano gndipe katar savi te si rig.

O kinobikinibe manušencar si globalnikano problemi kova kvalifikuinela pe sar došalipaskoro akti. Sebepi so kerela pe lafi baši viktimgoro halainkeribe, o kinobikinibe manušencar gndinela pe sar pharo čhani taro phagipe o fundavne manušikne hakaja, sar so si o hako ko dživdipe, ko integriteti, ko digniteti, ko tromali, ki tromali alusarin thaj phiribe thaj aver hakaja. Sakova šaj te ovel viktimi taro kinobikinibe manušencar: čhave, romnja, roma bi dikhindor lengere berša, edukacia, darhi, raštralipe, dini ja etnikano prperibe.

E čhavengoro kinobikinibe manušencar haljovkerela eksploatacia thaj bilačo istemalkeribe e čhaven kolea čhivela pe teli rumibaskoro šajdipe lengoro fizikano thaj psihikano sastipe thaj šukarhali, sar thaj lengoro avutno zuraribe thaj edukacia. Organizirinela pe telal upridikhin ja kontrola taro džene kolen si nesavo materialnikano ja aver kjari odolestar.

I eksploatacia si šerutni resarin taro kinobikinibe manušencar. Odova haljovkerela: sesavo čhani seksualnikani eksploatacia, pornografija, zorjardi buti, kherutno izmeti, halainluko ja praktike sar so si halainluko, zorea prandibe, mujalkanunikano adoptiribe, mangipe devleske, leibe organia.

Q kinobikinitne manušencar bilače istemalkerena e čhaveskoro biarahutnipe. O čhave šaj te oven kinobikinibe pe phuvjate (andurno kinobikinibe manušencar), sar thaj avere phuvjate (transnacionalnikano kinobikinibe manušencar).

SAR HOŠINENA PE O ČHAVE KOLA SI VIKTIMIA:

- Ola si našukar dikhle ja si fizikane thaj psihologikane bilačeste istemalkerde,
- Ola si tretirime sar halainia/izmetčie baši leibe profiti,
- Ola hošinena pe izolirime thaj korkore,
- Lengere hakaja si phage,
- Lengoro sastipe si kišlo ja si nasvale,
- Lengoro dživdipe si ko risiko.

ČHANIA KOLENDE ATRAKUINENA PE, HOVAVENA PE O POTENCIALNIKANE VIKTIMIA:

- O regrutiribe šaj te kerel pe ko **biformalnikane drakhina**, kolende si saikerde o **individie** – regrutiribaskere džene kola butikerena ko komšiluko ja ko jabandžiluko thaj dena sezonikani buti, džene tari familia, pendžarutne, amala.

- O regrutiribe šaj te kerel pe **avazikerinencar ko mediumia** baš atrakuibaskere kanunikane ja šubelime bukjarne thana ki phuv ja ko jabandžiluko (manekenia ki modakiri agencia, participantia ko kontestia bašo šužipe, bebisiteria, kelneria ja giljavutne, buti ko kruzeri, pomaškaribe ko prandibe jabandžiaja).

- Ko paluno vakti, o potencialnikane viktimia sa pobut regrutirinena pe ko **internet**. Avgo, o kontakti šurarela sar bidarutno thaj amalikano akharibe ki kafa, amalipe ja dikhibe, ko so ka vakerele pe kamibe ja ka rodel pe prandin, pali so ko agor te agorkerele šantažea/ucenaja, publikuibaba provokativnikane fotografie thaj ladžakeribe.

O viktimia taro kinobikinibe manušencar butfar si **brutalnikane kidanapirime ja zorjarde te keren kriminalnikane aktivipa**.

MAJBUT DROMA KO SI O AVGO KONTAKTI KI REGRUTIRIBASKORO SINDŽIRI?

Kajbut droma odola si o manuša kolen pendžarea, kolenge pakjaja: familiakoro amal, komšia, kamlo/kamli, a nekana thaj o majpaše džene ki familia. O avgo kontakti šaj te avel thaj taro regrutiribaskoro dženo ja dženo kova bahankerela tuke te džan ko dejeti.

BAŠO SO KAMLA PE TE OVEN MINSALE KI MA TE OVEN VIKTIMI TARO KINOBIKINIBE MANUŠENCAR?

Džikobor dikhena kaj diso nane šukar tumencar ja tumare emociencar:

- Sekldinava!
- Darava!
- Na džala mange o sikljovibe!
- Mazuni sijum!
- Nane man love!
- Pharos mange!
- Nane man mangin nisoske!
- So te kerav?

Te gndingjen ja pakjandilen nekana ko diso tar akava:

- Bi dikhindor kobor sikljovava ja butikerava, khanči nane te leljarav akate!

- Pakjava kaj o dživdipe si pošukar kote te si averte ko sumnal, numa akate!
- Managa te kerav diso ki te ovel poaver čaneste mo dživdipe!
- Mangava te kerav buti thaj te ovel man me love!
- Mangava te sikljovav jabani čhib!
- Mangava te dromarav thaj te pendžarkerav neve amalen!

Ovsamalo

Si dar te kerel pe tuke dalavera, te ove hovavvdo, bikindo, čhudime ko halainuko – te ove viktimi taro kinobikinibe manušencar. Anglal te kere bilo si, LAFIKER NEKOLE BARE MANUŠEA KASTE PAKJAJA thaj DIKHLJAR sa o informacie so si tut.

SO ŠAJ TE OVEL TUKE?

Sa šaj te dikhljovel sar kanunikano, numa o problemi si ko odova so:

- O amal, o jeri šaj te kerel tuke dalavera,
- I agencia ka phanljarel tut šubelime maškarutneja kova ka lel te dokumentia thaj ka čhivel tut ko halainlukoskoscere relacie ja ka biknel tut,
- Ka haljove o čačipe kaj kergja pe tuke DALAVERA, kaj sijan bikindo, bizo disave hakaja, bizo identiteti, bizo love, fizikane, seksualnikane thaj psihikane bilače istemalkerdo – VIKTIMI TARO KINOBIKINIBE MANUŠENCAR.

SAR TE NAŠAVKERE O RIZIKO TARO REGRUTIRIBE KO HOVAVNO KAMIPASKORO ARAKHIBE?

- Naš taro situacie kolende sahneste ka athine averendar.
- Džikobor neko bahankerela tuke kaj tumen o soduj kamla pe te džan ko jabane phuvja „ki te šuraren nevo dživdipe“, dikhljar sa o detalia anglal te cide ko drom, haberide bare manušeske koleste pakjaja thaj de leske kopia taro to pašaporti; to pašaporti nikana ma te nekaske avereske, ni te mangleske.
- Te gndineja kaj to manglo/i hardžinela but love, a nane tuke užeste sar alo dži lende, ov samalo.

SAR TE DIKHLJARE E AVUTNE BUTIDENDUTNE KI PHUV JA KO JABANDŽILUKO?

- Dikhlar e džene ja e kompania kolate ka kere buti – si li esavke, kobor lungo butikerela, kola si o mušterie, ko kobor phuvja butikerela, koja si i oficialnikani adresa thaj telefoneskoro numero thaj si li registririme ki ingerenciakiri institucia.
- Pučljjar tut baši kompania kolate ka kere buti ki ambasada tari ti phuv kote so arakhela pe i kompania.
- Ker esapi te hramovinkere phanlolafi bašo bukjarnipe.
- Anglal te hramovinkere o phanlolafi, dikhlar ole nekole avukatea/nijamarea ja nekole dženea koleste pakjaja, a kova haljovela o nijami/hakaja.
- Ma hramovinker phanlolafi hramome ki jabani čhib kola so na haljovea la.
- Ker tuke kopia taro phanlolafi(sakone čhipotake).
- Dikhlar ko phanlolafi te nane nekola biprecizna formulacie kola ka muken than bašo bilačo istemalkeribe. Sar egzamplo, „Ki čhipota taro bipheribe sa o boligacie dende taro butidendutno...“ bizo nikote te liparel pe so haljovela teli „sa o obligacie“?

SAR TE HAZRIKERE TUT BAŠ ARAKHLO DROMARIPE?

- Hazriker to pašaporti thaj ker nekobor kopie thaj muk barem jek kopia te dajate, dadeste/amaleste/avere dženeste koleste pakjaja.
- O pašaporti thaj o aver plesutne dokumentia sakana phirav tusar, tromaja te del len salde e dženenge tari simantrakiri policia džikobor rodingje len tutar thaj nikaske avereske – ni te šefeske, ni e amalenge, ni e jerienge.
- I adresa thaj o telefoneskoro numero taro than kote so ka ačhove vaker te dajake, dadeske/ amaleske/dženeske kaste so pakjaja.
- O džanle telefoneskere numeroja hramon len nekote, ki čhipota te našale to telefoni.
- Anglal te cide ko drom, kontaktirin i ambasada tari phuv kote so dromarea ki te puče olen save dokumentia thaj licence kamna pe tuke baš ačhovin, sikljovibe ja butikeribe odole phuvjate.
- Nikaske ma de to telefoneskoro numero thaj ničaleste akhar tiren khere.

E SAŠKAKIRI PARAMISI KA SIKAVEL TUKE SO SI ČHAVENGORO KINOBIKINIBE MANUŠENCAR:

Mo anav si Saška, si man 17 berša thaj planirinava sine te studirinav italiakiri čhib.

Si man jek šukar amalin savi avgo siklili i čhib, a pal odova geli te kerel buti ki italia. Sakana sijam sine ko kontakti thaj oj majbut kerela sine lafi kobor si lokho te sikljol pe i čhib kana dživdinea ki Italia. O avutne 2 berša butdrom avela sine khere thaj kana sine akate sakana phiravela sine but lače šeja. Vakergja mange kaj kerela buti baši modakiri agencia savi sakana lela ki buti neve manekenen ulvdeste taro phuvja kote so o čhaja naturalno si but šuže.

Sebepi so džaja sine ki sikljovni, rodingjum latar te arakhel amenge buti ko vakti taro nilajeskoro dajanipe. Oj dengja pakjiv kaj sarinenge amenge ka arakhel buti. Oj arakhlja amenge akharin taro butidendutno ki jek agencia bašo bebisiteria, agjaar so lokheste leljam viza.

Ko aerodromi adžikergje amen trin murša kola vakergje amenge kaj si bukjarne ki agencia thaj kaj ka legaren amen dži ki diz kote so arakhela pe i agencia. Akate ulavgjam amen soske sarine geljam ulavde vordonencar.

Sijum sine šašrdime so (sar so vakergja amenge thaj i amalin) leljam aeroplaneskere karte tari agencia. Leljum te hazrikerav man, a mi daj thaj mo dat sine bahtale so nane te ovel man aver hardžia, numa šejenge.

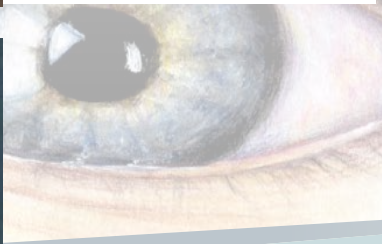
Resljum ko jek apartmani, a o dženo so alo mancar sine but fino, angja mange habe thaj vakergja mange te dajanav man thaj kaj o tajsarutno dive ka lafikera baši buti. Rodingja mo pašaporti vakerindor kaj zaruri si te avazikerel man ki policia ki te šaj te ikalel mange bukjarni viza. Šundilo mange sar leljarutno, pa dengjum leske mo pašaporti.

Dživdinava sine ko apartmani kote so angja man o manuš tar aerodromi thaj baro numero aver manuša avena sine odothe...Sikavela sine len mange sar leskere barabar-bukjane. Maškar lende sine thaj intelektualcoja kola, trujal o seksualnikane servisia, rodena sine mandar te drabarav thaj te mothovav lenge paramisia.

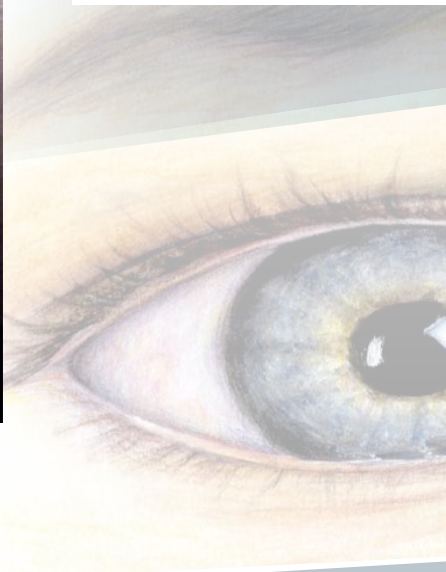
Jek dive, jekheske taro mušterie mothovgjum mi paramisi sar resljum ki Italia thaj kobor si mange pharo. Ov okšaingja man ko šero thaj na vakergja khanči.

O avutno dive alo palem thaj pučlja me šefe šaj li te lel man pesar ko jek dajanibaskoro than kote so ka ačhol trin divesa. Dengja leske but love akale serviseske.

Vakergja mange te pakuinav
diso šeja thaj dengja mange
hari love ki te šaj te iranav
man autobusea kana ka oven
hazri me dokumentia.

Naštine te pakjav kaj odova čače
ovela menge...Numa, bahtake,
agjaarsine.

Čumingjum le ki te šukrikerinav
man leske, a ov salde maingja
pe vastea thaj vakergja mange
„Arakh tut“.

TAR AKAVA THAJ TAR AVER ČHIPOTE ŠAJ TE IKALE AKALA DERSIA:

- Ma pakja bikondicionalnikane ni jekhe manušeske!
- Ma pakja bikondicionalnikane ni jekhe avazikerinake!
- Informirin tut thaj barem jekhe džene kaste pakjaja thaj vaker leske kote džaja!
- Korkori hazriker te dokumentia thaj hazriker tut dromaribaske!
- Pakja tute, te šajdipange thaj te emocienge!
- Džikobor si tut šube kaj tu ja neko te pašutnipaste si ki dar te oven viktimia taro kinobikinibe manušencar, lafiker nekole bare manušea kaste pakjaja ja e profesorea ja nasijatiker nekole organizaciaja savi kerela buti ko mujalkeribe o kinobikinibe manušencar. Ola si akate tuke thaj ka mangel te den tuke arka.

Programakoro ofisi tar Evropakoro konsili ko Skopje,
Bizniseskoro centari Soravia
Filip Vtori Makedonski 3,
1000 Skopje
tel.: +38923100 333

Website: <http://horizontal-facility-eu.coe.int>
E-mail: horizontal.facility@coe.int
Facebook@[jp.horizontal.facility](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility)
Twitter@[CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

Имплементирано
од Советот на Европа

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - БУРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTÈRIA E ARSHËT DHE SHËNËSËS - BUREAU E ZVILLIMIT TE ARSHËT
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

O Evropakoro konsili si lideri organizacia baše manuškane hakaja ko kontinenti. Saikerdi si tare 47 phuvja džene saikerindor sa e džene tar Evropakiri unia. Sa o phuvja džene ko Evropakoro konsili hramovinkergje I Evropakiri konvencia baše manuškane hakaja, phanolafi kerdo te arakhel o manuškane hakaja, I demokratia thaj e kanuneskere regulative. O Evropakoro adalati baše manuškane hakaja upridikhela o ikeribe ko čačipe tari Konvencia ko phuvja džene.

www.coe.int

O phuvja džene ki Evropakiri unia ange decizia te phanden maškar peste pe džanlipa, resursia thaj jazie. Barabar, ola tamiringje zona bašo stabiliteti, demokratia thaj ikeripaskoro zuraribe arakhindor o kulturnikano turlipe, tolerancia thaj individualnikane tromalipa. I Evropakiri unia si obligime te ulavela o bukja so kamijabikerela thaj o moldipa e phuvjenar thaj manušenar avrijal taro lakere simantre.

www.europa.eu

Akava inkali si kerdo finansijakere arkasa katar Evropakiri Unija thaj Evropako Konsilij.

O stavija vakjerde akate ki nisavi čipota našti te oven sikavibe katar oficijalnikano gndipe katar savi te si rig.

